

MAAND VAN DE ARCHITECTUUR 2021

START 19 JUNI DEN HAAG

Loop of fiets langs
bijzondere projecten
in Den Haag

KLIMAAT &
ARCHITECTUUR

Kijk voor de laatste stand van zaken op www.dvda-den Haag.nl

stimuleringsfonds
creatieve industrie

Christian
van der Kooy

Things
To Make
And Do

Marianne Loof,

voorzitter Welstands- en Monumentencommissie:

'Wil je kwaliteit, dan is meer regie nodig'

Of de aanstelling van een stadsstedenbouwer nu de oplossing voor alle problemen is, betwijfelt ze. Maar volgens architect Marianne Loof staat één ding vast: Den Haag moet bij de nieuwbouw meer op de grote lijn letten.

Door Herman Rosenberg

Sinds april vorig jaar is architect Marianne Loof voorzitter van de Haagse Welstandscommissie, het onafhankelijke gezelschap dat het stadsbestuur adviseert over bouwplannen. Vorig jaar waren dat er 723 in de commissie, naast circa 2500 ambtelijke adviezen. De oude karikatuur dat er dan eindeloos wordt gezeverd over de omvang van een dakkapel of het soort kozijnen, klopte voorheen al niet, maar gaat nu helemaal niet meer op, volgens Loof. "We staan immers aan de vooravond van vergaande verdichting, vergroening en verduurzaming binnen de stadsgrens. Dit gaat samen met de intussen alweer een halfjaar uitgestelde Omgevingswet. Dat zijn enorme uitdagingen voor ons, maar ook voor de gemeentelijke diensten. Integrale kwaliteitstoetsing en het onafhankelijk deskundigenadvies zijn cruciaal om de ruimtelijke kwaliteit van de stad te kunnen borgen en zelfs verbeteren. Er is nu te weinig totaalvisie."

En wie is Marianne Loof (1960) dan wel, dat ze hier een prominente rol voor zichzelf en de commissie ziet weggelegd? Ze is medeoprichter van het bureau LEVS architecten in Amsterdam en ze is in de hoofdstad ook voorzitter geweest van de Welstandscommissie. Daar gaf ze leiding aan de omvorming van de oude Welstandscommissie in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit. "In Den Haag is in de Welstandsnota van 2017 aangegeven dat samenhang en kwaliteit leidend moeten zijn," legt ze uit. "Dat komt overeen met mijn visie. Het gaat niet om een geveltje zus of zo, maar om de vraag of een plan past in het weefsel van erfgoed, stedenbouw, landschap, architectuur, openbare ruimte, verduurzaming en verdichting. Ik wil absoluut voorkomen dat we elkaar aan het eind van de rit aankijken en ons afvragen, om landschapsarchitect Adriaan Geuze te citeren: 'Wie heeft dit besteld?' De politiek legt terecht grote ambities op tafel, daar horen een vroegtijdige belangenafweging en inspirerende kwaliteitstoets bij waar initiatiefnemers en ontwerpers wat mee kunnen."

In het via Zoom gevoerde gesprek komt Loof verschillende keren terug op het belang van een sterke gemeentelijke regie.

Was die in Amsterdam sterker?

"Amsterdam kent van oudsher een heel sterke Dienst Ruimtelijke Ordening, die van bovenaf stuurt. In Den Haag, een heel andere en kleinere stad, is die traditie minder sterk. Er is meer eigen wo-

ningbezit en de rol van de markt is groter. Ik denk dat de gemeente aan de bak moet, zeker gezien de enorme omvang van de opgave: verdichting, vergroening en verduurzaming. Integraal denken is noodzakelijk om te voorkomen dat je van plan naar plan struikelt. Ik denk dat de Welstandscommissie op zichzelf op de bredere taak is berekend. De leden zijn enorm gedreven en betrokken bij de stad en de opgaven van de toekomst. Disciplines als stedenbouw, cultuurhistorie, landschap en architectuur zijn in de commissie sterk vertegenwoordigd."

Toch zegt u in een interview in het nog te publiceren jaarverslag 2019-2020 van de Welstands- en Monumentencommissie het frustrerend te vinden eigenlijk pas laat in het proces een rol te kunnen spelen.

"De commissie is inderdaad maar een kleine schakel in het geheel van gemeentelijke diensten. Toch zien wij vaak als eerste waar en wanneer er ongelukken gebeuren of dreigen te gebeuren. De plannen sluiten lang niet altijd aan op de ambities die de gemeente eerder voor de stad heeft uitgesproken. Wij hebben als geen ander inzicht in waar het in de keten misgaat. Of het nu gaat over dakopbouwen in het beschermde stadsgezicht of over het volbouwen van binnenterreinen. Daarom vind ik dat de gemeente de regierol sterker naar zich toe moet trekken. Als je dat niet doet en het te veel over de schutting van de markt gooit, gaat het mis, zoals met de Binckhorst. Daar is veel te weinig gelet op de samenhang. Je moet kaders stellen."

Moet dan niet toch de stadsstedenbouwer terugkeren, een onafhankelijke deskundige die juist die grote lijn in de gaten houdt?

"Het is een middel, maar ik ben nooit zo'n 'believer' geweest. Het is niet meer van deze tijd. Het gaat niet om één man of vrouw. De tijden van Berlage en Dudok liggen ver achter ons. Toen betekende regie iets anders dan nu. Vroeger had je een orkest met één dirigent, nu is de stedelijke ontwikkeling meer vergelijkbaar met jazzensembles waarin van alles tegelijkertijd gebeurt, maar wel in samenhang."

Het woord 'dakopbouwen' is gevallen. Worstelt uw commissie daarmee?

"Het lijkt een kleine kwestie en dat zijn de afzonderlijke aanvragen ook. Maar samen zijn het er heel veel. Je kunt bijna spreken van het toevoegen van een 'vierde laag', die als een hagelslag van miniplannen over de stad komt. Daarmee is het een enorme ontwerpoppa-

Foto: Alice Lucchinelli

ve, en die moet echt beoordeeld worden. Omdat de huizen voor een groot deel in particuliere eigendom zijn en de druk op de stad toeneemt, is het aantal aanvragen voor dakopbouwen de afgelopen jaren enorm gestegen. Tegelijk kent Den Haag relatief veel beschermde stadsgezichten. Dat staat vaak op gespannen voet met de in de bestemmingsplannen geregelde opbouwrechten. Daar moet veel meer aandacht voor komen. Wat niet altijd betekent dat er niks kan; een toevoeging kan ook een verrijking zijn van de gelaagdheid van de stad. De commissie wil meer ruimte hebben om de mogelijkheid voor dakopbouwen specifieker te kunnen beoordelen, ook ten aanzien van stedenbouwkundige aspecten. We zorgen overigens nu al door onze adviezen voor een grote kwaliteitsverbetering."

De status 'beschermd stadsgezicht' van de Drevenbuurt in Zuidwest wordt mogelijk ingetrokken om nieuwbouw te kunnen plegen. Wat vindt u daarvan?

"Daar zullen wij over moeten adviseren. Dan vragen we ons natuurlijk af waarom dat stuk stad ooit is beschermd en waarom dat dan nu niet meer geldt. De Dreven is de enige buurt in de wederopbouw-uitbreidingswijken die beschermd is. Er zijn verkennende gesprekken geweest. In principe vinden wij dat zo'n beschermd stadsgezicht

niet een soort aan-uitknopje is dat je uitzet omdat je wilt verdichten. Ga je dat dan ook elders doen? In de Vogelwijk bijvoorbeeld?"

Een heet hangijzer is het Central Innovation District (CID), de nieuwe hoogbouw rond de stations. Krijgt de integrale visie daar wel genoeg aandacht?

"De aanvliegroute vind ik niet echt overtuigend. Weten we wat we willen? In een vol land als het onze moet je controle hebben en een visie op wat je wilt hebben. Dat is bij hoogbouw des te belangrijker omdat die zo ontzettend zichtbaar is. De afzonderlijke plannen van het CID zijn er nog niet, maar er zijn wel overleggen. We spelen daar de rol van de kritische meedenker. We benoemen zaken als vergroening, duurzaamheid en kwaliteit. We hebben daar zorgen over. Je mag de regie niet verliezen. Tegelijk kun je tegenwoordig niet van bovenaf één ideaal plan afkondigen. Ook in het welstandsdomein geldt dat er geen ideale wereld is, maar er is wel altijd een toegevoegde waarde die zichzelf in onze steden enorm heeft bewezen."

Een digitale versie van het nieuwe jaarverslag van Welstands- en Monumentencommissie is te vinden op de site: www.denhaag.nl/welstand.

'De status van beschermd stadsgezicht is niet een aan-uitknopje'

Groene oases in versteende stad

Het Haags Architectuur Café en het Ingenieursbureau Den Haag hebben samen een fietstocht uitgestippeld langs verrassende stadslandschappen in en rondom het centrum. Het centrale thema: vergroening van de openbare ruimte.

Door Jesse Kuiper

Op een zonovergoten vrijdagochtend checken Melvin Kaersenhout en Klaas Hilverda nog één keer de fietstocht die zij uitstippelden voor de Dag van de Architectuur. Op de route veel vergroeningsprojecten waarin beiden een rol speelden. Kaersenhout als conceptontwikkelaar, architect en lid van de werkgroep Pleinen Bezuidenhout en Hilverda als landschapsarchitect bij het Ingenieursbureau Den Haag.

Als geen ander kennen de heren de verschillende functies die dienen te worden verenigd in de schaarse openbare ruimte van een sterk verstedelijkt gebied. Op een beperkt oppervlak moeten sociale ontmoeting, sport en recreatie mogelijk worden gemaakt. En dat alles op een klimaatadaptieve manier, met betere waterafvoer, bevordering van de biodiversiteit en reductie van hittestress en fijnstof.

De haltes op de route zijn stuk voor stuk mooie voorbeelden van creatieve manieren om met deze ontwerpgegevens om te gaan.

Neem bijvoorbeeld het dit voorjaar opgeleverde wijkpark op het Cromvlietplein in Molenwijk. Hier worden sportfaciliteiten en groen gecombineerd met zit- en speelruimte. Bovendien heeft het park volkstuintjes, een stadsboerderij én een voor Den Haag uniek regenwateropvangsysteem. Via een netwerk van ondergrondse regenpijpen vloeit water naar een bassin dat onder het voetbalveldje ligt. Dit kan met verschillende handpompen getapt worden om de tuintjes te bewateren. Het park is het toonbeeld van de moderne, holistische opvatting van de stedelijke publieke ruimte, waarin de sociale en de natuurlijke leefomgeving hand in hand gaan.

EIGENAARSCHAP

Dat sociale aspect was ook onderdeel van de uitvoering van het project, legt Hilverda uit. "Midden op het plein stond een keet vanwaaruit het hele team werkte. Zo kon de buurt intensief worden betrokken bij iedere stap van de ontwikkeling. Het eerste schetsontwerp, van de landschapsarchitecten van Buro Sant en Co., is ontstaan uit de suggesties van buurtbewoners. Voor de aanbesteding werden lokale ondernemers geprioriteerd. Door mensen op deze manier te laten delen in de realisatie van een project, cultiveer je bij hen een gevoel van eigenaarschap. Dat zorgt er onder andere voor dat er beter wordt gelet op hoe men met het park omgaat."

Goodwill van de buurt is echter niet genoeg, want verloedering ligt constant op de loer. Een planrijk plein vereist nu eenmaal meer onderhoud dan een lap asfalt. Dat moet worden meegenomen in de begroting, zegt Kaersenhout. "Vaak worden er prachtige pleintjes aangelegd met planten, bomen en grassen, zonder dat er goede afspraken worden ge-

maakt over het onderhoud daarvan. Er wordt voor het gemak maar van uitgegaan dat omwonenden dat wel zullen doen. Dat werkt natuurlijk niet."

Maar dat een groen plein onder de streep duurder zou zijn dan stenen, berust op een denkfout, vindt hij. "Vaak wordt er over de kosten van vergroening gesproken in termen van geld vrijmaken. In werkelijkheid is het een investering. In veel van de wijken waar onze route doorheen voert, zijn de zorgkosten hoger dan in de rest van Den Haag. Dit komt mede doordat het zeer verstedelijkte en versteende gebieden zijn, waar mensen minder buiten komen, minder bewegen en eenzamer zijn. Het is aangetoond dat een groene openbare ruimte – waar plek is voor recreatie, ontmoeting en sport – de gezondheid bevordert. Ik werk mee aan projecten waar we, in samenwerking met verschillende organisaties, onderzoeken hoe het financiële plaatje van deze bevordering in elkaar steekt. Wat je ziet, is dat je van het geld dat je in vergroening steekt bijna het tienvoudige terugkrijgt."

WILDGROEI

Er zijn ook vergroeningsprojecten die juist nauwelijks onderhoud vereisen. Op steeds meer plekken in de stad wordt namelijk ruimte ingepast voor

wildgroei. In het plantsoen tussen de Laakweg en de Laakkade, bijvoorbeeld, ligt aan de Laakweg-zijde een strook met woekerende grassen zoals je die niet vaak in een stedelijk gebied ziet. Door de strook onberoerd te laten krijgen meer plantensoorten de kans om zich te manifesteren, hetgeen de biodiversiteit in de stad ten goede komt. Maar ook hier keert de eeuwige evenwichtsoefening van verschillende belangen terug. Want hoe voorkom je dat omwonenden het gevoel krijgen dat hun wijk wordt verwaarloosd? Wederom is het betrekken van de buurtbewoners een belangrijk onderdeel van de strategie. "Er moeten inderdaad altijd gesprekken worden gevoerd," vertelt Hilverda. "Als je een stuk grond openlaat voor wildgroei, moet je aan mensen uitleggen waar je mee bezig bent en waarom. Uiteindelijk zullen de meesten het begrijpen." Dat begrip is de komende jaren hard nodig, want de honger naar hoogbouw is in Den Haag – de dichtstbevolkte gemeente van Nederland – nog lang niet gestild. Tussen de torens die steeds vaker verrijzen wordt de zoektocht naar oases van groen alleen maar nijpender.

Meer informatie en de routekaart: www.dvda-den Haag.nl

In het wijkpark op het Cromvlietplein worden sportfaciliteiten en groen gecombineerd met zit- en speelruimte. | Foto: Brian Mul

'Van het geld dat je in vergroening steekt, krijg je bijna het tienvoudige terug'

MAAND VAN DE ARCHITECT

Ook dit jaar is het programma van de **Maand van de Architectuur** aangepast aan de coronamaatregelen. Kijk voor de laatste activiteiten zoals openstellingen van gebouwen, online lezingen, tours met gids op onze website.

Wilt u wat vragen, heeft u informatie nodig?
Op **zaterdag 19 juni** zijn we aanwezig in de **fietsenstalling onder het Koningin Julianaplein**. Kom tussen **10.00 en 16.00 uur** langs voor een bezoek.

DE ROUTES VAN 2021

01

Architectuur op Scheveningen

Wandeling over de boulevard (en over het strand terug)
> Van Zwarte Pad naar Visafslag en terug

 6 km

02

Nieuwe Monumenten: Schilderswijk

Op zoek naar de nieuwe monumenten in de Schilderswijk
> Van Grote Markt naar Grote Markt

  5 km

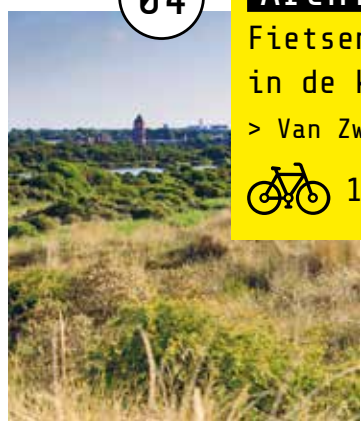

03

Nieuwe Monumenten: Bezuidenhout

De waarde van jong erfgoed in Bezuidenhout
> van Den Haag Centraal naar Den Haag Laan van NOI

 2,5 km

04

Architectuur langs de kust

Fietsen langs de ontwikkelingen in de kuststrook
> Van Zwarte Pad tot Ockenburgh

 16 km

05

Stad van Democratie en Protest

Wandel door de politieke hoofdstad van Nederland
> Van Hofvijver tot Paleis

 4 km

06

Haagse Highlights

Architectonische hoogtepunten in de binnenstad
> Van het Binnenhof naar de Hofvijver

 2 km

07

Haagse Speeltuinen

Ontdek met je kinderen de mooiste speeltuinen van Den Haag
> Door de hele stad

  4 km

08

Meer groen in de openbare ruimte!

Fiets langs nieuwe Haagse stadslandschappen waarin vergroenen en klimaat centraal staan
> Van Den Haag Centraal naar Den Haag Centraal

 15 km

09

Het industriële verleden van Laakhaven

Stichting Haags Industrieel Erfgoed leid je rond door Laakhaven
> Van Goudriaankade naar Calandkade

  4 km

Publieksprijs Berlagevlag 2021

De nominaties voor de Haagse architectuurprijs de Berlagevlag worden 19 juni bekendgemaakt.

Bekijk de **genomineerde projecten** en **breng je stem uit!**

UUR 2021

KLIMAAT & ARCHITECTUUR

START 19 JUNI DEN HAAG

Coronamaatregelen

Hou je aan de 1,5 meter afstand en draag in de binnenruimtes een mondkapje.

En stel je van te voren op de hoogte van de maatregelen die gelden op 19 juni.

Loop of fiets mee, en laat ons via sociale media weten welke gebouwen of plekken je mist! #DVDA2021

MEER ROUTES

Op de website staan nog meer routes over architectuur in Den Haag, zoals over de Nieuwe Haagse School, Jugendstil-gebouwen, en nog veel meer!

stimuleringsfonds
creatieve industrie

Christian
van der Kooy

Kijk voor de laatste stand van zaken op www.dvda-den Haag.nl

'De Scheveningse boulevard is mooier dan die van Barcelona'

Aan fietstochten geen gebrek tijdens deze editie van de 'Dag'. Een speciale route langs de kust leidt langs zoveel architectonische hoogtepunten, dat menig wielercomentator woorden tekort zou komen.

Door Kim Andriessen

De organisatie van de Tour de France moet het parcours van een etappe in Den Haag nog 'bouwen' voor 2024, als de grootste wielervedstrijd ter wereld waarschijnlijk de stad aandoet. Het stadsbestuur sprak al de wens uit dat de route langs 'hotspots aan zee' zal leiden.

De organisatie van de Dag van de Architectuur Den Haag (DvdA) is al in deze missie geslaagd. Voor de aanstaande editie is er een fietstocht uitgezet waarin alle nieuwe architectonische knallers aan de kust voorbijkomen. De start van de route 'Architectuur langs de kust' is in Scheveningen, de finish in Ockenburgh. De lengte – 17 kilometer – nodigt uit tot een tijdrif. Maar tijdriften is zonde, daarvoor valt er te veel te zien.

"Vorig jaar hadden wij een kustroute die vooral langs nieuwe monumenten leidde, nu ligt de focus op recentere architectuur," legt initiatiefnemer en 'parcoursbouwer' Paul de Vries uit. "Er gebeurt onwaarschijnlijk veel aan de Haagse kust: de transformatie van Scheveningen, de ontwikkelingen bij het Zuiderstrand, de vernieuwing van Kijkduin. En zo zijn er nog talrijke nieuwbouwprojecten op kleinere schaal, bijvoorbeeld in Duindorp en de Vogelwijk.

Daar kun je wel een mooie fietstocht omheen maken."

De Vries gaat na een korte pauze verder. "Het thema van deze dag is 'Architectuur/Klimaat', want duurzaamheid speelt een essentiële rol bij nieuwbouwprojecten. De problematiek is bekend: klimaatverandering, zeespiegelstijging. Dat doet een beroep op de creativiteit van architecten, vooral in de wijken aan zee. Bovendien maakt het Haagse duingebied deel uit van een Nationaal Park. Hoe reageert de architectuur daarop? Je krijgt een samenspel tussen groen, natuur en bebouwing. Een goede illustratie hiervan is Duinstrip (een nieuwbouwcomplex in Duindorp, red.) dat als het ware in de duinen is gebouwd."

ZUIDBOULEVARD

Een ander fraai voorbeeld is volgens de architectuurkenner de ingrijpende transformatie van de Scheveningse Zuidboulevard, tussen grofweg Beelden aan Zee en het Havenhoofd. "Alles klopt hier: de versterking en verzwarende van de dijk, het inpassen van niveaoverschillen, de kleuren, het scheiden van verkeersstromen, mooie paviljoens."

De architect, de Spanjaard Manuel de

Architectuur langs de kust

- 1 Start Carlton Beach Hotel, Pier, Noordboulevard
- 2 Kurhaus
- 3 Nieuwe boulevard, Paviljoen De Witte, Museum Beelden aan Zee
- 4 Seinpost
- 5 Vissersmonument, monument landing Prins van Oranje
- 6 Monument surfers, vuurtoren
- 7 Visafslag, hotel, Zuiderstrandtheater
- 8 Scheveningen haven, transformatie Radio Holland
- 9 Duinstrip Scheveningen
- 10 HellasDuin, sportpark Laan van Poot
- 11 Voormalige lagere scholen
- 12 Nieuw Kijkduin
- 12b Appartementenhotel Hageduyn
- 12c Vrijstaande woning KatwijkseLaan
- 13 Particulier opdrachtgeverschap
- 14 Chinese Muur
- 15 Crematorium Haagse Duinen
- 16 Finish Buitenplaats Ockenburgh

Illustratie: hansfresen.vormgeving

ook vooraf de routekaart downloaden op de website van de Dag van de Architectuur."

'GASTVRIJE VUURTOREN'

Nog één hotspot wil De Vries niet genoemd laten: het nieuwe Inntel Hotel Den Haag Marina Beach, dat in maart de deuren opende. Het gebouw – ontworpen door het prijswinnende Rotterdamse architectenbureau KCAP – aan het Noordelijk Havenhoofd is nu al een blikvanger. De Vries: "Van een afstandje kun je goed zien dat het complex geïnspireerd is op een zeilschip. Dichterbij ontstaat de associatie met lichte golven op het water. Op het dak is een verlichte 'skypool', waardoor in het donker een soort gastvrije vuurtoren ontstaat. Het loont zeker om even van de fiets te

'De details zijn talrijk, let maar eens op de mooie kleuren'

stappen en dit gebouw aan een nadere inspectie te onderwerpen. Gelukkig gaat het bij deze fietstocht niet om de tijd, maar puur om de ontdekking en de beleving van deze bijzondere kuststrook," besluit De Vries met een glimlach.

Solà-Morales, was ook verantwoordelijk voor de vernieuwing van de boulevard van Barcelona. "Daar zorgde hij ook voor een goede verbinding tussen zee en stad, maar als ik eerlijk ben, vind ik dat in Scheveningen nóg mooier gelukt dan in Barcelona. De nieuwe Zuidboulevard is zo fascinerend, kent zoveel elementen. De details zijn talrijk, let maar eens op de mooie kleuren. Er zijn veel turquoise elementen, sowieso al passend bij een badplaats. Maar naarmate je dichterbij zee komt, veranderen deze blauwtinten."

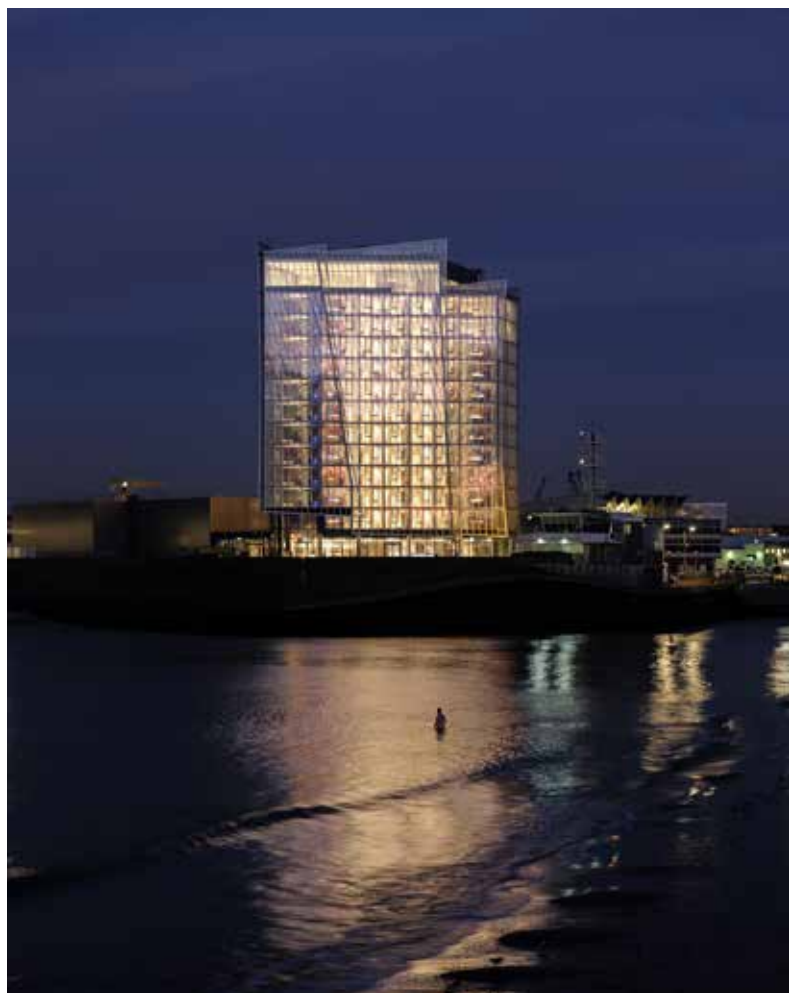
START EN FINISH

De Duinstrip en de Zuidboulevard zijn slechts twee van de vele bezienswaardigheden op de fietstocht. De start is aan het einde van de Gevers Deynootweg, op het pleintje voor het Carlton Beach Hotel. Via de boulevard, het Havenhoofd, het voormalige Norfolkterrein, Duindorp, de duinen bij de Vogelwijk en Kijkduin leidt de route naar landgoed Ockenburgh.

Op zestien punten langs dit traject is een QR-code op het wegdek geplakt. De Vries: "Door deze te scannen krijg je informatie over de daar zichtbare architectuur. Verder krijg je dan te zien hoe je precies moet fietsen om op het volgende punt te komen. Je kunt overigens

De Scheveningse Zuidboulevard. | Foto: The Hague & Partners/Jurjen Drenth

Het nieuwe Inntel Hotel aan het Noordelijk Havenhoofd. | Foto: PR

Vijftig kandidaten voor Berlagevlag en -wimpel

Jury en geïnteresseerd publiek krijgen het druk. Er zijn maar liefst vijftig gebouwen 'ingezonden' voor de Berlagevlag en -wimpel, de Haagse architectuurprijzen.

"De inzendingen bieden een mooi overzicht van wat er de afgelopen jaren in Den Haag is gebouwd," zegt Judith Schotanus van het organiserende Haags Architectuur Café (HaAC). "Van hoogbouw en transformatie van kantoorpanden tot kleinere particuliere projecten."

De vijftig projecten zijn te vinden op de site www.haac.nu. De verschillen zijn groot. Zo doet het Intel Hotel Marina Beach van KCAP in Scheveningen mee, maar ook Tiny Beach House, een visserhuisje aan de Ankerstraat van Global Architects. Ook de tot woningen verbouwde voormalige Prinses Juliana-kazerne (Julia's Park) van architect Wim de Bruijn doet mee, maar bijvoorbeeld ook een gerenoveerde hofjeswoning aan de Mallemolen (BLAHA). Zoals te verwachten viel, is ook de Binckhorst goed vertegenwoordigd, onder meer met De Binck van Kraaijvanger Architects, het tot woongebouw getransformeerde oude complex van de Staatsdrukkerij. Ook het ondergrondse bouwen is vertegenwoordigd, en wel met de grote fietsstalling onder het KJ-plein van Studiomarsman en Silo. De stalling is overigens het centrale punt

op de Dag van de Architectuur, zaterdag 19 juni.

SHORTLIST

Op deze dag maakt de jury een shortlist bekend van vijf projecten. De jury, bestaande uit Jeroen Geurst (Geurst en Schulze Architecten), Floor Thier (Studio Leon Thier), Hans van Beek (Atelier PRO), Renske van der Stoep (ROFFAA) en Dennis Hofman (Architektenkombinatie Bos Hofman) kiest later de winnaar van de Berlagevlag. Die zal op Prinsjesdag (21 september) bekend worden gemaakt. Dezelfde vijf projecten dingen mee naar de Berlagewimpel, de publieksprijs. Iedereen kan deze zomer via www.dvda-denhaag.nl meestemmen. Ook deze winnaar wordt bekendgemaakt op 21 september.

De bedoeling van de vlag en wimpel is het vestigen van aandacht op goede ontwerpen. Zoals Schotanus eerder in Den Haag Centraal uitlegde, wil HaAC laten zien dat architectuur kwaliteit aan de stad toevoegt. "Soms met een groot gebaar, soms met chirurgische precisie. Met een steeds verder toenemende druk op de stad, door de grote vraag

De fietsenstalling onder het KJ-plein.

| Foto: Gemeente Den Haag/Martijn Beekman

naar woningen en kantoren, is de discussie over de kwaliteit van architectuur in samenhang met de omgeving actueler dan ooit." HaAC beheert de prijzen in samenwerking met de Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus (BNA) Netwerk Den Haag en Dag van de Architectuur Den Haag.

De vorige Berlagevlag (2017) ging naar de verbouwing van het voormalige ministerie van binnenlandse zaken aan de Turfmarkt/Wijnhaven tot Campus Den Haag van de Universiteit Leiden. Het duurzame woningbouwproject Groene Mient ontving een eervolle vermelding.

'Soms een groot gebaar, soms chirurgische precisie'

Nieuw leven voor de Apenrots

Rennende Kamerleden, interviews bij de roltrap, bosjes microfoons, het wachten voor dichte deuren: bekende beelden van het Binnenhof. Tijdens de verbouwing van de komende zeven jaar verplaatst dit circus zich naar 'de Apenrots', het voormalige ministerie van buitenlandse zaken.

Door Tim de Boer

De roltrappen lijken sterk op die van het Binnenhof. | Foto: Rijksvastgoedbedrijf/Tineke Dijkstra

Het is een unieke opgave: waar laat je het nationale parlement tijdens een jarenlange renovatie van het Binnenhof? Het levert een enorme verhuisoperatie op. De Eerste Kamer verhuist naar de oude Raad van State aan het Lange Voorhout en het Ministerie van Algemene Zaken zal bij het Catshuis een plek vinden. De Tweede Kamer – de politiek en alle medewerkers – verhuizen naar B67, zoals het gebouw aan de Bezuidenhoutseweg, waarin vroeger het Ministerie van Buitenlandse Zaken zat, officieel heet.

Het originele ontwerp van Dick Apon kenmerkt zich door de honderden kleine kolommen. Die zorgen voor een fascinerend gevelbeeld. Samen met de opdeling in kleinere volumes en de vele verspringingen zorgen ze ervoor dat het kantoor, ondanks de grootte, niet massief overkomt. Vanwege zijn vorm wordt het gebouw in de volksmond 'de Apenrots' genoemd.

De bijzondere opgave is door de architecten van ZECC met verve opgepakt. Zij hebben geprobeerd de sfeer en de plekken die de huidige Tweede Kamer definiëren ook in dit gebouw terug te brengen. Voor televisiekijkers zal de overgang daardoor relatief klein zijn.

ATRIUM

Om er een paar uit te lichten: in de Tweede Kamer speelt het atrium een grote rol bij het samenbrengen van alle verschillende functies en gebouwen. Dit atrium is ook de plek die we kennen uit het 'Journal'. Hier vinden de interviews plaats met Kamerleden en bewindspersonen, vaak met de roltrappen op de achtergrond. Ook in B67 is er nu een atrium met roltrappen. Dit is tussen de twee vleugels van het gebouw toegevoegd, waardoor het niet opvalt vanaf de buitenzijde. De roltrappen staan ook weer centraal in de hal, en dienen dus ook hier als achtergrond. Zelfs de oorspronkelijke buitengevels zijn op deze plek, net als in het atrium van de huidige Tweede Kamer, het decor in het atrium van B67. De architecten hebben ook een plek gevonden in

het gebouw om de plenaire zaal bijna exact na te maken. Het meubilair komt hier straks rechtstreeks naartoe vanaf het Binnenhof. Wie straks met een schuin oog naar de tv kijkt, ontgaat dat de volksvertegenwoordigers niet op het Binnenhof vergaderen.

Al met al is het een sterk staaltje architectuur dat de architecten van ZECC hier laten zien. Het is exemplarisch voor hoeveel er mogelijk is met deze gebouwen uit de jaren 70 van de vorige eeuw. Blijkbaar kan er meer dan sloop en nieuwbouw alleen.

De plenaire zaal is bijna exact nagemaakt

HERKOMST • KUNSTHANDEL

IVO BOUWMAN

SINDS 1972

ANDREAS CARL SOMMER (Duitsland 1864-1953)

Gezicht op de Lange Poten te Den Haag

Gemengde techniek (gouache en aquarel) op papier: 49 x 36 cm
Gesigneerd rechtsonder | Herkomst: Particuliere collectie Nederland

Jan van Nassastraat 80
2596 BW Den Haag
Op afspraak

www.ivobouwman.nl
info@ivobouwman.nl
06-53928822